

ALGUNES APORTACIONS
NOVES A LA HISTÒRIA
I A LA TOPONÍMIA
DEL MONTSENY, SEGONS
UN DOCUMENT DEL 1722

ANTONI PLADEVALL I FONT

Fa vuit o nou anys que l'amic Joan López, un dels homes que més coneix i s'ha dedicat a l'estudi i a la divulgació del Montseny, em va fer a mans la fotocòpia de l'original d'unes capitulacions fetes el 1722 amb motiu d'un plet sobre l'aprofitament de les aigües del Montseny entre la gent de les dues parròquies de Palautordera i la de Sant Celoni.

El tema que a mi i a l'amic López ens preocupava en aquell temps era la ubicació del desaparegut castell de Miravalls, el qual, juntament amb el també desaparegut castell de les Agudes, centrava l'antic domini de la família Agudes-Montseny, antecessora dels senyors del castell de Montclús. Sobre la ubicació d'aquest castell en vàrem fer un petit article a *La Sitja del Llop. Revista del Montseny*, núm. 2, octubre del 1991.

Més tard, el mateix Joan López ha fet de nou ús de les notícies que dona aquest interessant document en el seu treball "Topònims amb cua", publicat a *Monografies del Montseny*, 12, Viladrau 1997, pàgs. 65-82. Vist que ningú no s'ha preocupat per publicar el contingut total d'aquest document, molt ric en notícies montsenyenques, ens hem decidit aquí a fer-ho, amb el beneplàcit de Joan López.

EL CONTINGUT DEL DOCUMENT

El document conté únicament les capitulacions o afirmacions, 74 en total, que va presentar la comunitat de veïns de Sant Celoni contra els homes de "Palau y Sant Esteve", o sigui els residents a la vall de Palautordera, perquè havien aixecat un mur o represa a la Tordera, a prop del molí de Viladecans, per tal d'aprofitar l'aigua del riu o riera per regar les seves terres.

Aquestes capitulacions o afirmacions les varen presentar els de Sant Celoni el 26 de març de 1722 a la Reial Audiència de Barcelona per tal que servissin com a base del plet, que havien de confirmar els testimonis que presentarien al judici així com els documents que els acompanyaven. Dissortadament no tenim coneixença del plet sencer, amb les declaracions dels testimonis i la sentència, que no dubtem que aportarien nova documentació o notícies que enriquirien les que donen les breus proposicions o capitulació.

Per situar bé aquestes notícies, que aquí només extractarem i comenta-

Moderna resclosa que ha substituït la que va originar el plet de 1722.

rem si cal, citant-les únicament pel número, donem com a guia un extracte de tot el contingut del document. Aquest, segons la rúbrica final, el va portar "el despachante y notario De Alós y Rius" i representava els interessos de la gent de Palautordera un tal Dr. Corominas.

El document s'obre amb aquestes paraules: "Para justificar el juicio de Novi operis nunciacione que tiene intentado, y assí a todos los fines y efectos más útiles y necesarios, con las acostumbradas protestaciones y salvedades, dize y allega lo sigüiente", el representat de Sant Celoni:

Capítols 1 i 2	- Situació del castell de les Agudes i lloc on neix el riu de la Tordera.
Capítols 3 a 8	- Enumeració de tots els torrents que formen la <i>riera Marsalera</i> o nom que es dóna a la capçalera de la Tordera, des de Sant Marçal fins trobar la riera de la Castanya.

- Capítols 9 a 11 - Situació del castell de Miravalls.
- Capítols 12 i 13 - Situació de Collformic, Santandreu i el camí que porta a Vic.
- Capítols 14 a 17 - Situació de la parròquia de la Castanya i dels torrents que es formen a Collformic, per la part de la Calma.
- Capítol 18 - Lloc on es forma la Tordera.
- Capítol 19 - Molins de la Tordera.
- Capítols 20 i 21 - Altres torrents que s'uneixen a la Tordera.
- Capítol 22 - Nova resclosa davant del molí de Viladecans origen del plet.
- Capítol 23 - Esment de deu molins que hi ha més avall d'aquesta resclosa.
- Capítol 24 - Enumeració dels Masos del Temple (Auleda, Lletget, Ribalta i Grau).
- Capítols 25 i 26 - Esment de sis altres molins: tres a Palautordera i tres a Sant Celoni.
- Capítol 27 - Presa d'on prenen l'aigua els de Sant Celoni per regar i moldre.
- Capítols 28 a 30 - Problemes dels de Sant Celoni a causa de la nova presa feta prop del molí de Viladecans.
- Capítol 31 - Rieres de la part de migdia del Montseny: Rifer o Pertegàs i de Campins.
- Cap. 32, 33 i 35 - Esment de la capella de Santa Magdalena i de la sèquia que hi passa a prop.
- Capítols 34 i 36 - Esment de dos molins i d'una farga a les rieres de migdia del Montseny, i dret dels de Sant Celoni de prendre'n l'aigua per regar.
- Capítols 37 a 48 - Documents dels anys 1151, 1157 i 1278 sobre el domini dels hospitalers sobre la vila de Sant Celoni i sentència arbitral entre ells i Ramon de Cabrera, senyor de Montclús.
- Capítols 49 a 56 - Situació de les parròquies situades dins l'antic terme de les Agudes-Montseny: Sant Marçal, Sant Julià de Montseny, Sant Esteve de la Costa, Santa Sussanna, Sant Cristòfol de Fogars, Sant Martí de Mosqueroles i Sant Joan de Campins.
- Capítols 57 a 65 - Raons de dret que acompanyen els de Sant Celoni per reclamar l'ús de les aigües, basades en antics plets favorables del 1569 i del 1672.
- Capítols 66 i 67 - Plantejament del plet i anunci de la presentació de testimonis per provar cada un dels capítols anteriors.

Tot el que acabem d'extractar ocupa 17 folis, cosa que vol dir que s'exposa ben sintetitzat, però evidentment es tracta d'un document molt important per les notícies que aplega.

La seva antiguitat no és excepcional, perquè té escassament tres segles, però el contingut sí que ho és, per l'esment dels antics castells, dels noms de muntanyes, torrents, molins i altres precisions topogràfiques i toponímiques que condensa, així com l'extracte de vells documents, alguns desconeguts. Tot això justifica que ara n'exposem el contingut separant-lo per temes o apartats més homogenis.

ELS CASTELLS DE LES AGUDES I DE MIRAVALLS

L'existència d'aquests castells és ben coneguda i documentada, i sobre ells s'ha escrit força. Com a obra de síntesi, recomanem l'estudi de Pere Català i Roca i altres col·laboradors, sota el títol "Castell de les Agudes", integrat al volum II d'*Els castells catalans* (Rafael Dalmau Editor, Barcelona 1969, pàgs. 240-244). També són útils i complementàries les notícies que donem al nostre treball *El comtat d'Osona a mig segle XIV* (Barcelona 1972, pàg. 30-33) i les que dóna Joan López i Cortijo al treball ja citat, "Topònims amb cua", a *Monografies del Montseny*, 12, (1997), pàgs. 68-70.

No obstant, a desgrat de posseir moltes referències històriques sobre els castells i els seus senyors, la seva situació era totalment desconeguda i sobre ells aporta notícies decisives.

Diu sobre ells el document que analitzem:

"En la Montanya de Monseny se halla una sima muy alta llamada Cap de Carabaza y las Agudas, y baxo dicha sima, por la parte del Cierzo, se halla un castillo llamado de las Agudas" (Cap. 1).

"La agua que forma el rio de la Tordera descende de Montanya de Monseny, y del vertiente que mira assí al Cierzo, y empieza a formarse cerca al castillo o Castellet expressado en el capítulo antecedente" (Cap. 2).

La família Agudes, més tard cognominada Montseny i finalment Montclús, és documentada entre els anys 1018 i 1275 i la seva genealogia l'hem publicada en més d'una ocasió (vegeu *Monografies del Montseny* 2, 1987, pàg. 57 i *Monografies del Montseny* 6, 1991, pàg. 98). Això no obstant la situació del castell a la muntanya sempre havia estat un misteri. L'arquitecte Josep Maria

Pericas, que preparava un treball sobre les forteses medievals entorn del 1926, el buscava al cim de les Agudes; en canvi, el document posa fora de dubtes que es trobava vers ponent de la muntanya, enfront del monestir de Sant Marçal, on hi ha l'indret conegut encara com la *baga del castell*.

És probable que un examen detallat de l'indret permeti encara trobar-ne vestigis. Un coneixedor de la muntanya ens va parlar d'una marga o mur de pedra molt ben fet i antic, que es trobava un xic més amunt del petit refugi Torelló, situat vers el peu de la *baga del castell*.

Pel que fa al castell de Miravalls, que s'havia volgut ubicar al puig del Castellar, sobre el collet de Santa Helena, la seva ubicació és totalment diversa, com precisa bé el nostre document.

"Assí que la dicha Riera nombrada Marselera llega al término del castillo de Miravalls, empieza a perder el nombre que tenia antes de Riera Marselera y adquiere otro, que llama Tordera" (Cap. 9).

"Dicho castillo de Miravalls se halla, aunque derribado, casi al pie de Monseny a la parte opaca, vulgo baga, al extremo de la parte del Cierzo junto a la de poniente" (Cap. 10).

"Enfrente del castillo de Miravalls, a la otra parte de la Montanya de Matagalls, se halla el collado nombrado Collformich, camino real para donde se va a a ciudad de Vique" (Cap. 12).

La situació d'aquest castell, com exposem en l'article abans citat de *La Sitja del Llop* (1991), pàg. 9, es pot precisar com situat vers l'extrem del serrat on hi ha els masos de Can Cervera i Can Jovany, a l'indret conegut antigament com Vilaseca, on hi ha les restes de la capella de Santa Anastàsia. Era vers l'extrem NW del planell, ara convertit en *caravaning* i lloc d'acampada, on acaba la serra del Navall. Entre la vegetació s'hi veuen encara restes de pedra d'edificació i teulissos, que permeten endevinar un cos central, potser una torre rodona, envoltat d'un vall o fossat i d'un mur circular entorn seu. El lloc és ple de vegetació i difícil de retratar, però ben visible. Les modernes caravanes es recolzen al pendent de migdia d'aquest turonet, conegut com "el Castellot".

LA TORDERA I ELS SEUS AFLUENTS

Sempre s'ha considerat que la Tordera o el riu Tordera neix als peus del

Coll de Sant Marçal, més exactament a la Font Bona o Font de Sant Marçal, ja documentada en l'acta de consagració de l'església del monestir de Sant Marçal del 9 de desembre de 1066. El nom de *Riera Marçalera* que li donen les capitulacions del plet, ja transcrits, fins a la unió amb la riera de la Castanya, és evidentment un nom popular, que no ha sobreviscut, derivat de la vall i monestir de Sant Marçal. En realitat, en els capítols 2 i 3 del document es reconeix que des del seu inici és el *Rio de la Tordera*, encara que en el capítol 9 es digui que el nom del primer tram és el de *Riera nombrada Marselera*.

Formen, doncs, la Tordera per la part del Matagalls els torrents de la Font de Sant Marçal, el torrent de les Comes, el torrent dels Vinyals, el torrent dels Duracs i el torrent de Coll d'Uson, i per la part de les Agudes els torrents del Coll sa Ferrera, del castell de les Agudes, el torrent Llis, dit també torrent de les Agudes, el torrent de la Fageda, el torrent de la Font Vella i el de les Vernedes.

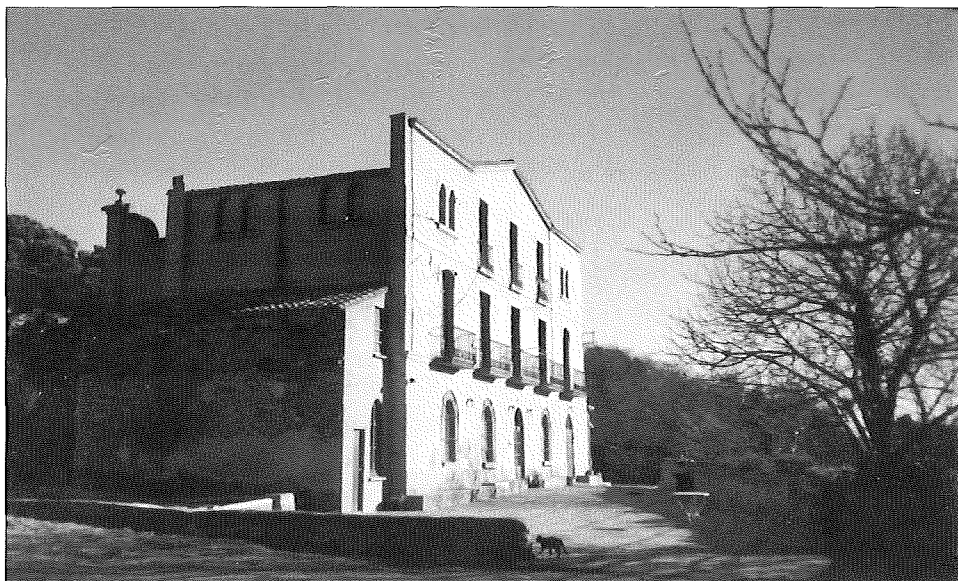
Hem anomenat aquí els torrents començant per la part del massís del Matagalls, que és on es forma en realitat la Tordera; l'autor de les capitulacions la fa formar, en canvi, creiem que no encertadament, a la part de les Agudes. Ho diu així:

"La agua de que se forma el rio de la Tordera tiene principio de la parte opaca, vulgo obaga de dicho monte nombrado Monseny, o la parte de Cierzo" (Cap. 3).

"A la parte opaca o бага assí al Cierzo de dicho Monte de Monseny se hallan diferentes torrentes, es a saber el torrente de Coll sa ferrera, el torrente del Castillo de las Agudas, el torrente Llís, que descende del torrente de las Agudas, el torrente de la Fageda d'en Bayés al lado del Turón del Cautiudor, el torrente de la fuente Vella baxo el Turón del home, y del torrente de las Vernedas, baxo i el turón de Perefitia" (Cap. 4).

"La otra parte assí el Medio dia de dicha parte opaca o бага del monte Monseny se nombra Montanya Matagalls, que consiste en sinco simas o turones" (Cap. 5).

"De dicha Montanya de Matagalls decienden la fuente de Sant Marsal, y quatro torrentes nombrados: torrente de Las Comes, que nace del turón de uno de los turones de Matagalls, nombrado del Parany, el torrente nombrado dels Vinyals de Matagalls, el torrente dels Durachs, que baxa de Matagalls y el torrente nombrado Colldurón, también de Matagalls" (Cap. 6).

Antic edifici de la Farga de Mosqueroles, habilitat com a residència casa de colònies d'estiu.

"Los torrentes expressados... junto con la agua que sale de la fuente de San Marsal y de los torrentes expressados forman y componen la riera Marsalera" (Cap. 7). "Assí que dicha riera nombrada Marselera llega al término del Castillo de Miravalls, empieza a perder el nombre ... y adquiere otro, que se llama Tordera" (Cap. 9).

Aquí la narració fa una petita digressió i parla del Collformic, del camí ral que porta a Vic i de la casa "nombrada de Sant Andreu", i diu que l'església de la Castanya es troba a l'altra banda del Collformic (Cap. 12-13). També diu que prop de l'església parroquial de Sant Cristòfol de la Castanya "se halla la Riera de la Castanya que baxando de la Sima del llano de la Calma entra a la riera Marçalera o principio de la Tordera" (Cap. 14).

Després exposa que del Collformic a la muntanya anomenada de Santa Susanna s'estén el pla dit La Calma i "de en medio de la montaña nombrada al llano de la Calma se halla un torrente nombrado d'en Mular" (Cap. 15-16).

"Serca la Iglesia llamada Sta. Susana se hallan dos torrentes, el uno que baxa del manso Samón y el otro el torrente de Santa Susanna" (Cap. 17).

"Al pie de la motanya de Monseny y después del castillo de Miravalls se halla sita la Iglesia Parroquial de San Julián de

Monseny, y los molinos nombrados el Ponte d'en Illa y d'en Vila de Cans" (Cap. 19) ... "en medio de dichos molinos hay un torrente nombrado Ritonyas que descende de turón o sima de Perefita" (Cap. 20). "Después de pasado el molino d'en Vila de Cans ... se halla otro torrente nombrado torrente de Parxachs" (Cap. 21).

LES RIERES DE LA PART DE MIGDIA DEL MONTSENY

El plet, tot i anar dirigit contra la represa que havien fet els de Palautordera per aprofitar l'aigua de la Tordera per regar, pretenia provar el dret dels de Sant Celoni d'aprofitar totes les aigües del terme històric de les Agudes-Montseny per al seu ús propi. Per això més avall enumera també les rieres que neixen a la part meridional del Montseny.

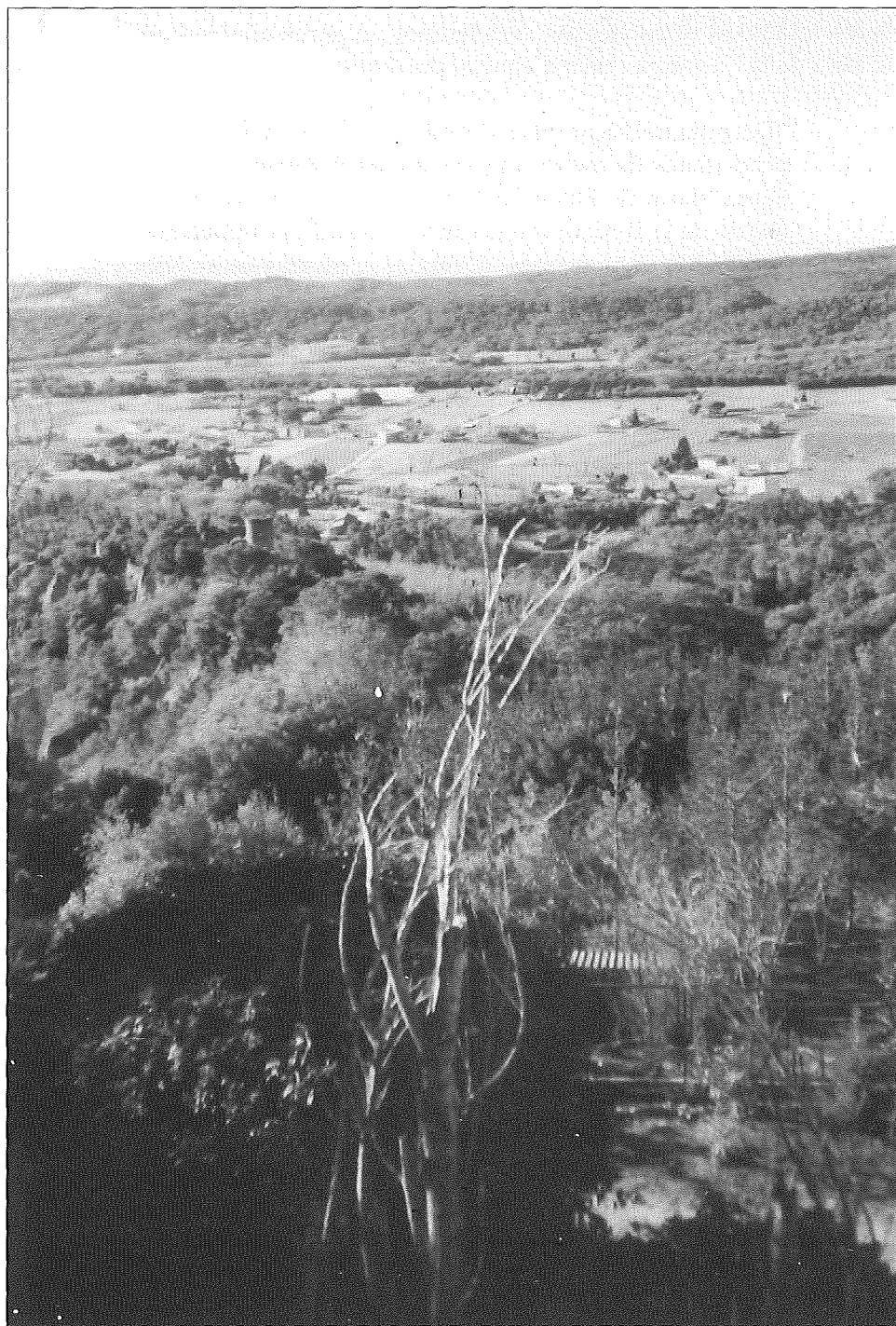
"En dicha vertiente del Monseny, a la parte de medio dia, se hallan dos rieras, la una se llama de Rifer y Partegás, y la otra la riera de Campins" (Cap. 31). "De dicha riera nombrada de Rifer se toma la agua del cauce o sequia que va a la capilla de Santa Magdalena de la qual se riegan los quatro mansos del Templo el dia del lunes de la semana tan solamente" (Cap. 33). "Los quatro mansos dichos del Templo se nombran: Auleda, Lletjet, Ribalta y Grau" (Cap. 24).

"En medio del cauce por donde corre el agua que passa por la capilla de la Madalena, y en la Riera de Rifer y Partegás y Muscarolas" (Cap. 35). Después de haverse unido las rieras del Rifer, Partegás y Campins, se toma la agua para regar las tierras de los particulares de San Celoni por medio del cauce o aquaducto que allí se halla contruido" (Cap. 36).

ELS MOLINS I UNA FARGA

El problema que es debatia era l'aprofitament de l'aigua per regar però en les capitulacions es fa menció dels molins situats en aquestes rieres, puix que és evident que si se'n disminuïa el cabal en sortirien perjudicats els molins.

A la Tordera fa esment en primer lloc dels molins del Pont de l'Illa i de Viladecans, abans ja esmentats (Cap. 19 i 20), que per trobar-se més amunt de

La plana de Sant Esteve de Palautordera, amb el castell de Montclús a l'esquerra.

la resclosa no es veien afectats, com tampoc un parell almenys que hi havia a la riera de la Castanya i dins d'aquella parròquia.

"Después del lugar [prop del molí de Viladecans] de donde los particulares de dichos lugares de San Esteban de Palau y de Santa Maria de Palau Tordera modernament toman la agua del rio de la Tordera con el cauce o sequia que nuevament han construido para regar las tierras de ellos sitas en los llanos de dichos lugares, se hallan en dichos términos 10 molinos, es a saber, dos nombrados d'en Fábregas y d'en Bonamich, el molino d'en Auleda, el molino d'en Mostarós, dos molinos d'en Vilatort, el molino del mas Bou y otro del Maynou y dos molinos de Martorell" (Cap. 23).

També explica que a l'altra banda de la Tordera, bé que en àrea del Montseny, es troben els quatre masos del Temple ja esmentats —l'Auleda, Lletget, Ribalta i Grau— i que a sota d'ells hi ha sis molins, tres dintre del terme de Santa Maria de Palautordera i tres dins del terme de Sant Celoni. Els tres molins de Palautordera eren: el molí de Recolons, també dit del Pedrenyal, el molí del Dr. Bosch, antigament anomenat Puigvert d'Orfanells i el molí d'en Carreres. Els molins del terme de Sant Celoni són: el molí del Pont, el molí draper d'en Freixes i el molí del Senyor de Sant Celoni, dit també molí de les Planes.

En les rieres de la part de migdia del Montseny, que són l'anomenada de Rifer i després de Pertegàs i la de Campins, hi ha el molí d'en Nicolau del Roure i la farga de filferro, que fou també d'en Nicolau del Roure, ara convertida en la residència que encara conserva el nom de "La Farga".

ELS REGADIUS

El tema principal del plet instat per la gent de Sant Celoni era que no els privessin de l'aigua per regar les seves terres, per això les capitulacions fan esment de les sèquies o canals de reg.

Diuen que

"sobre la puente de la villa de Sant Celoni se toma la agua de la Tordera para regar las tierras de los particulares de la Villa de Sant Celoni, y moler los molinos del Señor de dicha Villa, d'en Feixes" (Cap. 27).

I per això argumenten que si els veïns de Sant Esteve i els de Santa Maria de Palautordera prenguessin aigua de la conca del riu, mitjançant la nova sèquia o aqüeducte que volen fer sota el molí de Viladecanès, és evident que en temps de poca aigua els de Sant Celoni no podrien regar les seves terres i hortes i els molins no podrien funcionar.

Després, centrant-se en les rieres de la part meridional del Montseny, de les quals s'ha parlat a bastament abans, exposen que es pren l'aigua de la riera de Rifer a través d'una sèquia que va cap a la capella de Santa Magdalena, de Mosqueroles, i que d'ella reguen els quatre masos del Temple el dilluns de cada setmana. També s'explica que enmig del curs per on corre l'aigua que passa per la capella de Santa Magdalena i en les rieres de Rifer i de Pertegàs hi ha diferents peces de terra de particulars de Pertegàs i de Mosqueroles, i que un cop s'ha unit aquella riera amb la de Campins —que és quan en realitat pren el nom avui dia de riera de Pertegàs—, es pren l'aigua d'aquestes rieres a través d'un aqüeducte per regar les terres dels particulars de Campins.

ELS DRETS HISTÒRICS DE LA GENT DE SANT CELONI

La darrera part d'aquestes capitulacions està destinada a aportar documentació que provi els drets de regadiu o de regar que tenen els veïns de Sant Celoni.

Es tracta dels tres o quatre documents cabdals que exposen per què la vila de Sant Celoni formava un senyoriu o domini a part, el domini dels cavallers freres o religiosos hospitalers o de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem, dintre de l'antic domini dels Agudes-Montseny-Montclús. Són documents bàsics, alguns ja coneguts i publicats diverses vegades, i en canvi d'altres —els més recents— menys coneguts i estudiats.

El primer i més fonamental document és el testament sacramental de Guillem Umbert de les Agudes-Montseny, fet el 26 de maig de 1151 —o el 7 de les calendes de juny de l'any 14 del rei Lluís el Jove—, pel qual aquell deixava a l'Hospital de Jerusalem i als pobres de Crist el lloc de Sant Celoni amb els seus termes i delimitacions, i tots els dominis que tenia al Montseny amb els castells de les Agudes i de Miravalls, amb tots els seus termes sense cap retenció (Cap. 38).

El segon document explica que, mort Guillem Umbert, el seu germà Riambau de Montseny va impugnar aquell testament i va promoure un plet contra els freres de l'Hospital de Jerusalem. Les dues parts varen posar la solució de la qüestió en mans o a l'arbitri del comte de Barcelona Ramon Berenguer IV. El plet es va fallar amb una sentència arbitral, datada del 17 d'abril de 1157,

per la qual l'orde de l'Hospital va rebre la plenitud del domini sobre la vila de Sant Celoni, amb tota la parròquia de Sant Martí de Pertegàs, i tot el que li pertanyia: aigües, molins, rescloses, boscos i tots els drets. També es va fallar que Riambau del Montseny, el germà de Guillem Umbert, per a ell i els seus descendents, rebria en feu del mestre de l'Hospital els castells de les Agudes i de Miravalls, amb tots els boscos, terres i termes, i amb totes les pastures, boscos, aigües i erms, censos i usatge, que tenia a les parròquies de Sant Julià del Montseny, Santa Maria de Lliors, Sant Marçal, Santa Susanna, Sant Esteve de la Costa, Sant Cristòfol de Fogars i Sant Joan de Campins. També incloïa la sentència l'obligació que tenien Riambau del Montseny i tots els seus descendents de fer homenatge de fidelitat per tot això al mestre de l'Hospital de Jerusalem (Cap. 40 a 43).

D'això en deduïen els de Sant Celoni que l'orde de l'Hospital havia adquirit el ple domini de tot el terme i en concret de les aigües, i per tant que el fisc reial no podia anar contra aquests drets.

Aquests dos documents, editats en més d'una ocasió, ho varen ésser amb el seu text llatí per l'amic Josep M. Pons i Guri d'Arenys, en l'article "La successió de Guillem Umbert de Basella" a *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses* (Girona 1974-1975, pàgs. 153-175), en el volum dedicat a homenatjar Santiago Sobrequés i Vidal.

El tercer document que aporten és del 27 d'abril de 1278: es tracta d'una altra sentència arbitral que varen donar Pere de Balaguer, comanador de la casa de l'Hospital de Barcelona, Antoni de Sant Lleir, cavaller, i Pere de Noguera, canonge de la catedral de Barcelona, en la disputa que mantenien fra Ramon de Ribelles, castellà d'Amposta, d'una part i Ramon de Cabrera, senyor del castell i terme de Montclús, de l'altra, sobre la jurisdicció dels castells de les Agudes i Miravalls i de les parròquies abans esmentades. En concret la disputa era per les aigües que d'aquests termes anaven cap a la vila i les hortes de Sant Celoni.

La baralla o disputa feia anys que durava i l'havia iniciada Riambau de Montclús; s'hi fa esment dels danys que fins aleshores Riambau havia fet als dominis de la casa de l'Hospital de Sant Celoni. Riambau de Montclús fou el darrer membre de la família dels antics senyors de les Agudes-Montseny, feia molts anys afincats al castell de Montclús, successor d'aquells, i que el 1275 va cedir els seus béns al seu oncle Ramon de Cabrera, cosa que féu aviat unir el castell de Montclús al vescomtat de Cabrera, centrat en el castell de Montsoriu.

Els àrbitres varen declarar que Ramon de Cabrera havia de cedir i confirmar als veïns de la parròquia de Sant Martí de Pertegàs i als homes del domini de l'Hospital l'ús de les aigües del Montseny que anaven cap a les rieres de Rifer i de Pertegàs, tal com sempre havien tingut, i que no era lícit a

El terme de Fogars de Montclús des de Santa Magdalena.

Ramon de Cabrera vendre-les a ningú ni impedir que baixessin lliurement. Es concedia a Ramon de Cabrera, com a senyor de Montclús, poder utilitzar les aigües de la muntanya per a ús del seu castell, però no per cedir-les a altres, i finalment se l'obligava a reconèixer tots els pactes fets amb anterioritat entre els senyors de Montclús i els hospitalers de Sant Celoni.

Aquesta sentència fou ratificada en la data abans consignada del 27 d'abril de 1278, per Ramon de Ribelles, castellà d'Amposta, màxim mandatari dels hospitalers de Sant Joan a Catalunya, i per Ramon de Cabrera, com a nou senyor de Montclús i dels antics termes dels castells del Montseny-Agudes i Miravalls. (Cap. 44 a 48).

També fan esment les capitulacions d'un altre plet que els veïns de la vila de Santa Maria de Palautordera i de Sant Esteve de Palau mantenien des d'abans del 1569 contra la universitat o comú de la vila de Sant Celoni, sobre la utilització de l'aigua de les rieres de Rifer i de Pertegàs. Sobre aquest afer l'antiga Audiència Reial, de la qual actuaven com a relator Francesc Sala i com a correlator Pere Llobregat, va donar una sentència el 16 de maig de 1569 per la qual autoritzava els masos del Temple, o sigui els de Lletger, Auleda, Ribalta i Grau, que estaven dintre de la parròquia de Santa Maria de Palautordera i del terme de Montclús, i a alguns altres masos representats pel prior de Sant Marçal del Montseny, fra Martí Joan de Calders, que era senyor de la capella de Santa Magdalena i de moltes terres i masos del voltant, a utilitzar l'aigua del Rifer per regar les seves terres i possessions. Havien de prendre l'aigua de la resclosa existent de sempre en el Rifer, però no podien retenir-la ni fer cap

altra obra, i això causant el menor dany possible als particulars de Sant Celoni i de Pertegàs, els quals podien utilitzar sempre l'aigua restant de la riera. Per fer complir això es nomenaren quatre persones expertes (Cap. 60).

Finalment, els de Sant Celoni aporten com a document provatori de les seves pretensions la notícia o extracte d'un plet que va tenir lloc el 1672 entre la universitat o comú de Sant Celoni i de Sant Martí de Pertegàs contra els quatre masos sovint esmentats del Temple, perquè s'excedien en l'ús de l'aigua, i que es va fallar a favor de Sant Celoni el 6 d'octubre de 1672 (Cap. 62).

Els veïns de les dues parròquies de Palautordera i els de Sant Martí de Mosqueroles varen nomenar un síndic o varen pledejar de nou contra els de Sant Celoni el 26 d'abril de 1673. Es queixaven de les pretensions i limitacions que els posaven els de Sant Celoni, recolzats en els seus antics privilegis. Els que mogueren el plet al·legaven que en virtut d'una pragmàtica de l'11 de juliol de 1630 era el batlle general de Catalunya qui havia de decidir en aquest cas i no l'Audiència; també al·legaven una sentència del Reial Consell d'Aragó del 1636 en la qual es deia que el domini de les aigües pertanyia al fisc reial. Però tampoc aquesta vegada van tenir èxit, puix que la resposta fou que com que l'assumpte no era clar, ningú no es va voler pronunciar i es va declarar que de moment no hi hauria cap nou pronunciament o decisió, i que s'atenguessin a la sentència abans esmentada del 6 d'octubre de 1672 (Cap. 62-65).

* * *

Com ja hem indicat, aquí només s'han extractat el plantejament i les afirmacions i documents presentats pels de Sant Celoni contra la nova obra o resclosa que els homes de les dues parròquies de Palautordera havien fet a la Tordera, prop del molí de Viladecans.

Dissortadament no coneixem la sentència, encara que ens inclinàriem a creure que de nou fou favorable als de Sant Celoni; tanmateix la resclosa i la sèquia que recull l'aigua de la Tordera, un xic més amunt del modern hostel La Cartoixa, situat vers l'indret del vell molí de Viladecans, existeix i està encara en ús. No és certament la que es va construir el 1722 sinó una altra de posterior. Quan es va fer aquesta? Això no ho sabem ni aquí ara ens interessa. El que sí és molt important és el cúmul de notícies que donen aquestes capitulacions, que són d'un gran valor tant per a la toponímia com per a la història d'un ampli sector vallesà del Montseny.